

«Η αξιοποίηση του Κινηματογράφου σε συνεργατικά εκπαιδευτικά προγράμματα»

Αντωνοπούλου Αθανασία¹

¹ Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Σερρών
antonopoa@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο κινηματογράφος μπορεί να εμπλουτίσει τα συνεργατικά εκπαιδευτικά προγράμματα εισάγοντας στη διαδικασία υλοποίησής τους ένα εξαιρετικό εργαλείο επικοινωνίας και ένα ελκυστικό μέσο έκφρασης. Η φύση του κινηματογράφου, που είναι τέχνη, και η φύση των συνεργατικών προγραμμάτων, που προωθούν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία, ενισχύουν την παραπάνω διαπίστωση. Είναι σημαντικό όμως να γίνει κατανοητό ότι η αξιοποίηση του κινηματογράφου πρέπει να γίνεται με τρόπο που δεν αντιμετωπίζει τους μικρούς θεατές ως παθητικούς δέκτες, αλλά αντίθετα ενισχύει την κριτική τους σκέψη. Στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με τη γλώσσα της κινηματογραφικής αφήγησης και να αποκτήσουν δεξιότητες οπτικού γραμματισμού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Κινηματογράφος, συνεργασίες, προγράμματα, ταινίες

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται και περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να ενταχθεί η Κινηματογραφική Παιδεία σε συνεργατικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Ο κινηματογράφος μπορεί να αξιοποιηθεί στα προγράμματα αυτά είτε ως μέσο επικοινωνίας, γνωριμίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των σχολείων-εταίρων είτε ως εκπαιδευτική διαδικασία συνδημιουργίας ενός κινηματογραφικού προϊόντος. Στο πρώτο μέρος της εργασίας, θα παρουσιαστεί συνοπτικά η Εκπαίδευση στα Μέσα και η Κινηματογραφική Παιδεία, που είναι ένας από τους βασικότερους πυλώνες της και στο δεύτερο μέρος θα περιγραφεί ο τρόπος με τον οποίο η αξιοποίηση του Κινηματογράφου μπορεί να διευκολύνει τη συνεργασία και την επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών σχολείων αλλά και να αποτελέσει μια ελκυστική και ουσιαστική διαδικασία έκφρασης και δημιουργίας. Η αξιοποίηση αυτή, ειδικότερα όταν τελικός στόχος είναι η δημιουργία ενός κινηματογραφικού προϊόντος, είναι μια αρκετά σύνθετη διαδικασία που υλοποιείται μέσα από συγκεκριμένα στάδια και είναι αποτελεσματική όταν τηρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις στις οποίες και θα γίνει αναφορά στη συνέχεια.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναδειχθεί ο κινηματογράφος ως εκπαιδευτικό εργαλείο και να ενισχυθεί ο διάλογος που αναπτύσσεται κυρίως εντός της εκπαιδευτικής κοινότητας για τη σπουδαιότητα της οπτικοακουστικής αγωγής και την ανάγκη ενσωμάτωσής της στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά της Κινηματογραφικής Παιδείας, δηλαδή η διαθεματική της προσέγγιση, ο βιωματικός της χαρακτήρας και η ομαδοσυνεργατική της φυσιογνωμία, μπορούν να προσδώσουν σε ένα συνεργατικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα περισσότερη αποτελεσματικότητα και εμπάθυνση. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν να καλλιεργήσουν τον οπτικοακουστικό γραμματισμό στο σχολείο, τις δεξιότητες δηλαδή κατανόησης και ερμηνείας των Μέσων και των προϊόντων τους και γενικότερα τον κριτικό γραμματισμό των παιδιών.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Στον κόσμο των παιδιών η εικόνα είναι κυρίαρχη (Kress & Leeuwen, 2010) ενώ οι μικροί χρήστες-θεατές μπορούν να αποκωδικοποιούν τις εικόνες και να εκφράζονται μέσα από αυτές μέσω ενός άτυπου γραμματισμού που έχουν κατακτήσει (Κουτσογιάννης, 2011). Ενώ όμως αυτό συμβαίνει, στην εκπαίδευση –ιδιαίτερα στη χώρα μας- υπηρετείται ο παλιός λεκτικός γραμματισμός, δηλαδή η κυριαρχία του γραπτού λόγου επί της εικόνας. Στον εξωσχολικό κόσμο όμως τα παιδιά αναγνωρίζουν και ερμηνεύουν εικόνες από την τηλεόραση και τον κινηματογράφο, παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια, διαβάζουν εικονογραφημένα έντυπα, δηλαδή έρχονται σε επαφή με πολυτροπικά κείμενα (Kress & Leeuwen, 2010) που συνδυάζουν εικόνα, ήχο και γραπτό λόγο. Είναι μια μορφή γραμματισμού που κατακτιέται μέσω της καθημερινής εμπειρίας αφού τα παιδιά κατακτούν αυτές τις δεξιότητες χωρίς συστηματική εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τους Fransecky & Debes (1972), αυτός ο οπτικός γραμματισμός (Visual Literacy στη βιβλιογραφία) είναι ένα σύνολο οπτικών ικανοτήτων που κατακτιούνται από έναν άνθρωπο ο οποίος βλέπει και εσωτερικεύει αισθητικές εμπειρίες. Οι ικανότητες αυτές πρέπει να ενταχθούν στην εκπαίδευση καθώς βοηθούν όσους είναι οπτικά εγγράμματοι να διακρίνουν και να ερμηνεύουν δράσεις, σύμβολα και αντικείμενα, να επικοινωνούν καλύτερα με τους άλλους ανθρώπους αλλά και να κατανοούν και απολαμβάνουν προϊόντα της οπτικής επικοινωνίας. Στην περίπτωση των παιδιών, ο οπτικός γραμματισμός επιδιώκει να μπορούν να «διαβάζουν» (δηλαδή να ερμηνεύουν) ένα οπτικό κείμενο αλλά και να παράγουν το δικό τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει έναν πιο γενικό όρο, τον μιντιακό γραμματισμό (Media Literacy) που αποδίδεται στα ελληνικά ως Εκπαίδευση στα Μέσα και είναι [...] η ικανότητα πρόσβασης, κατανόησης και κριτικής αξιολόγησης των Μέσων επικοινωνίας και των περιεχομένων τους, καθώς και η δυνατότητα έκφρασης σε διαφορετικά περιεχόμενα, κυρίως μέσα από τις νέες τεχνολογίες (Ανδριοπούλου, 2012).

Στην εποχή μας, λοιπόν, υπάρχουν διευρυμένοι κώδικες επικοινωνίας που αποτυπώνονται μέσα από ψηφιακές μορφές έκφρασης (όπως ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, τα πολυμέσα και το διαδίκτυο). Η ύπαρξη αυτών των νέων μορφών έκφρασης επηρεάζει φυσικά την εκπαίδευση εισάγοντας νέες μεθόδους και νέα εργαλεία στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Το παραδοσιακό αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα εμπλουτίζεται με δράσεις «Εκπαίδευσης στα Μέσα», δηλαδή με εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν στόχο να καλλιεργηθούν (Buckingham, 2002) δεξιότητες ερμηνείας, κατανόησης και αποκωδικοποίησης των Μέσων, ώστε

οι μαθητές/τριες να γίνουν κριτικοί χρήστες αυτών και δημιουργικοί παραγωγοί των δικών τους οπτικοακουστικών μηνυμάτων και προϊόντων.

Μία από τις διαστάσεις της «Εκπαίδευσης στα Μέσα» είναι η Κινηματογραφική Παιδεία, η διδακτική δηλαδή αξιοποίηση του κινηματογράφου στη σχολική τάξη. Σκοπός αυτής της αξιοποίησης (Goncalves, 2010) είναι: α) η εξοικείωση με τη γλώσσα της κινηματογραφικής αφήγησης, β) η κατανόηση του κινηματογράφου και των ειδών του, γ) η χρήση των κινηματογραφικών προϊόντων για εκπαιδευτικούς σκοπούς (με σκοπό την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και την αλλαγή στάσεων), δ) η δημιουργία κινηματογραφικών προϊόντων. Η κινηματογραφική παιδεία μπορεί υπό προϋποθέσεις να συμβάλλει σε μια ουσιαστικότερη αντίληψη της πραγματικότητας (Argoio, 2007) και να ενισχύσει την κοινωνική νοημοσύνη των παιδιών βοηθώντας τα να γεφυρώσουν τις γνώσεις που έχουν με τις εμπειρίες του έξω-κινηματογραφικού κόσμου (Ahmed, 2012).

Η Κινηματογραφική Παιδεία και γενικότερα η Εκπαίδευση στα Μέσα υλοποιείται στα σχολεία μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα (Χρυσυφίδης, 1994) που είναι ολοκληρωμένες εκπαιδευτικές δράσεις μικρής ή μεγάλης διάρκειας, που έχουν τη μορφή σχεδίων εργασίας (project) με δομικά τους στοιχεία (Ματσαγγούρας, 2000) τον προγραμματισμό, το χρονοδιάγραμμα, την επιδίωξη συγκεκριμένων στόχων, τη χρήση υποστηρικτικού υλικού και μια σειρά από διαθεματικές δράσεις μέσα και έξω από το σχολείο με τη συνεργασία εξωτερικών φορέων, ειδικών επιστημόνων, γονέων κλπ.

Τα προγράμματα Κινηματογραφικής Παιδείας επηρεάζουν τη μαθησιακή διαδικασία βελτιώνοντας τις σχολικές επιδόσεις (Ismaili, 2013). Δημιουργούν ακόμη ένα ελκυστικό περιβάλλον μάθησης (Sobers, 2008) και φαίνεται να επιδρούν υπό προϋποθέσεις στις στάσεις των μαθητών/τριών για κάποια κοινωνικά ζητήματα και συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες αλλά και στις ατομικές τους επιλογές και καθημερινές τους συνήθειες. Αναφέρονται ενδεικτικά έρευνες που επιβεβαιώνουν με τα αποτελέσματά τους τη δυνατότητα του κινηματογράφου να επιδρά στις στάσεις των μικρών θεατών: Peterson & Thurstone (1932) (στάσεις για εθνοτικές ομάδες), Allison (1966) (στάσεις για επιστήμονες), Anderson (1997) (επιθετικότητα), Lu & Heming (1997) (άγχος για τον θάνατο), Pechmann & Shih (1999) (κάπνισμα), Charlesworth & Glantz (2005) (κάπνισμα), Vasan (2005) (καθημερινές συνήθειες), Steinke et al (2007) (στερεότυπα για το φύλο), Howell (2011) (ζήτημα κλιματικής αλλαγής), Udofia & Ton (2013) (σεξουαλικές επιλογές), Mahmood (2013) (τρόπος σκέψης και ζωής), Juni (2014) (πολιτιστικά πρότυπα), Toledo (2015) (περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση) κλπ.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πριν περιγραφούν τρόποι αξιοποίησης του κινηματογράφου σε συνεργασίες σχολείων, πρέπει να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο μια κινηματογραφική ταινία μπορεί να εισαχθεί στη σχολική πραγματικότητα. Υπερβαίνοντας τα όρια της τυπικής διδασκαλίας, οι ταινίες εισάγονται στο σχολείο με ποικίλους τρόπους, ανάλογα με τους στόχους της διδασκαλίας και τη διδακτική μέθοδο (Nogé & Piveteau, 1999):

- ως μέσα παρουσίασης, για τη μετάδοση, διατήρηση και επανάληψη πληροφοριών

- ως συνεργάτες διδασκαλίας, παράλληλα και συμπληρωματικά με τον εκπαιδευτικό

- ως μέσα δημιουργικής εφαρμογής, για εξάσκηση και πρακτική εφαρμογή και

- ως διδασκαλία «θέαμα», χωρίς καμιά παιδαγωγική προέκταση, με στόχο την ψυχαγωγία.

Στις συνεργασίες σχολείων, η αξιοποίηση του κινηματογράφου μπορεί να γίνει με δύο τρόπους:

A. με σκοπό τη γνωριμία και την επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών μαθητικών κοινοτήτων:

Σε πολλά προγράμματα E-Twinning, ελληνικά σχολεία συνεργάζονται με σχολεία άλλων χωρών υλοποιώντας κοινές δράσεις. Η προβολή μιας μικρής ταινίας για το σχολείο-συνεργάτη μπορεί να είναι μια εξαιρετική εισαγωγική δραστηριότητα, καθώς στα λίγα λεπτά της διάρκειά της μπορούν οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά του τόπου όπου βρίσκεται το σχολείο αυτό, να ακούσουν μια ξένη γλώσσα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, να κατανοήσουν πληροφορίες για τον τρόπο ζωής, τον τρόπο σκέψης, την ενδυμασία, τη διατροφή κλπ των συνεργατών. Το φιλμ αυτό μπορεί για παράδειγμα να είναι ένα ντοκιμαντέρ που είναι αναρτημένο στο διαδίκτυο ή το τελικό προϊόν ενός σχολικού πρότζεκτ. Εναλλακτικά θα μπορούσαν οι ίδιοι οι μαθητές/τριες να δημιουργήσουν μια μικρή ταινία μικρού μήκους/ντοκιμαντέρ, παρουσιάζοντας τον τόπο τους και τις ιδιαιτερότητές του. Κάθε σχολείο-εταίρος μπορεί να δημιουργήσει τη δική του ταινία μέσα από την οποία θα παρουσιάζει την περιοχή του χρησιμοποιώντας τη γλώσσα της κινηματογραφικής αφήγησης. Η ταινία αυτή θα είναι ένας τρόπος να «συστηθεί» το ένα σχολείο στο άλλο.

Είναι σημαντικό στην όλη αυτή διαδικασία αξιοποίησης έτοιμου φιλικού υλικού να γίνει κατανοητό ότι το υλικό αυτό που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένας εκπαιδευτικός, είναι ένα «κείμενο», που για να είναι πλήρες, οφείλει να υπηρετεί κάποιες βασικές «κειμενικές λειτουργίες» (Κορκοβέλου, 2008). Συχνά στις συνεργασίες σχολείων οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τα έτοιμα κινηματογραφικά προϊόντα ως εύκολη, γρήγορη και ανέξοδη λύση, με έναν παθητικό τρόπο, επιλέγουν δηλαδή την απλή προβολή στην τάξη και στη συνέχεια μια σύντομη συζήτηση που σκοπό έχει συνήθως την ανάδειξη πληροφοριών που προέκυψαν από την ταινία. Ο τρόπος αυτός δεν επιτρέπει εμβάθυνση και δεν καλλιεργεί την κριτική σκέψη των μικρών θεατών. Είναι, λοιπόν, απαραίτητο να αναλύονται οι παρακάτω λειτουργίες:

A. Υπάρχει καταρχάς το «τι» της ταινίας, δηλαδή το θέμα της. Στην περίπτωση μιας συνεργασίας σχολείων, το θέμα μιας έτοιμης κινηματογραφικής δημιουργίας μπορεί να είναι καθαρά ταξιδιωτικό-τουριστικό (συνήθως οι δήμοι, οι ταξιδιωτικοί οργανισμοί και τα κράτη δημιουργούν οπτικοακουστικά προϊόντα, μυθοπλασίας ή τεκμηρίωσης, για την προβολή του τόπου τους), να είναι μια ταινία τεκμηρίωσης (που προσεγγίζει ένα π.χ. περιβαλλοντικό πρόβλημα μιας περιοχής ή την κουλτούρα της, μια πολιτιστική εκδήλωση, ένα φεστιβάλ ή ένα πανηγύρι) ή μια μαθητική

δημιουργία (στις χώρες της Β. Ευρώπης υλοποιούνται πολλά μαθητικά project με θέμα τη δημιουργία ταινίας).

Β. Στην Κινηματογραφική Παιδεία έχει σημασία και το «πώς», δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται το θέμα της ταινίας. Αυτό εξαρτάται από τον δημιουργό, την αντίληψή του για την τέχνη και τον κόσμο, τις καλλιτεχνικές του ευαισθησίες και το πώς θα πει αυτό που θέλει να πει. Αυτό το «πώς» της κινηματογραφικής δημιουργίας υποστηρίζεται από την αρχιτεκτονική (χώρος, σκηνικά, φωτισμός, εσωτερικά ή εξωτερικά πλάνα, φύση) και τον ήχο (που παίζει πολύ σημαντικό ρόλο ως μουσικό «χαλί»).

Γ. Μια άλλη διάσταση του κινηματογραφικού έργου, είναι η πρόθεση του δημιουργού ή της ταινίας, δηλαδή αυτό που θέλει να πει. Ως προς αυτή την παράμετρο, ο Umberto Eco (Eco, 1990) επισημαίνει τρεις προθέσεις:

-την πρόθεση του δημιουργού (που έγραψε το σενάριο ή σκηνοθέτησε την ταινία)

-την πρόθεση του έργου (το έργο ως «κείμενο» αυτονομείται και μπορεί να «μιλήσει» και πέρα από τον δημιουργό του, γιατί είναι γραμμένο με λέξεις και οι λέξεις μπορούν να λένε κάτι παραπάνω απ' ό,τι θέλει να πει ο δημιουργός)

- την πρόθεση του θεατή (ένα κινηματογραφικό «κείμενο» μπορεί να λέει ό,τι επιθυμεί ο κάθε θεατής)

Δ. Μια άλλη λειτουργία, είναι η διακειμενικότητα. Η λειτουργία αυτή σχετίζεται με τα διάφορα στρώματα και επίπεδα γλώσσας, με τα κειμενικά δάνεια που υπάρχουν και με τις λεξιλογικές και υφολογικές επιδράσεις. Η διακειμενικότητα επίσης έχει να κάνει όχι μόνο με τις λέξεις και τον τρόπο που χρησιμοποιούνται, αλλά και με την εκφορά, την προφορά, τη χροιά της φωνής, τη μίμηση της φωνής κάποιου, τη γραμματοσυντακτική δομή του λόγου, την κίνηση, τον ήχο και πολλές άλλες εκφάνσεις. Εδώ οι μαθητές/τριες μπορεί να κληθούν (αν πρόκειται για συνεργασία με σχολείο άλλης χώρας) να γνωρίσουν μία άλλη γλώσσα (που προέρχεται από το σχολείο συνεργάτη) και μέσα από αυτήν, έναν άλλο πολιτισμό. Πρόκειται για μια λειτουργία πολύ σημαντική και ιδιαίτερα πολύτιμη στις περιπτώσεις συνεργασιών σχολείων, γιατί η απόσταση μεταξύ των σχολείων-συνεργατών δυσκολεύει την επικοινωνία και η επεξεργασία του λόγου, όπως αποτυπώνεται σε μια ταινία, μπορεί να δώσει πολύτιμες πληροφορίες στους συμμετέχοντες.

Β. Με σκοπό τη κοινή δημιουργία μιας ταινίας μικρού μήκους

Το πιο δημιουργικό κομμάτι της αξιοποίησης του κινηματογράφου σε συνεργατικά προγράμματα αφορά στη δημιουργία ενός κινηματογραφικού προϊόντος από τους συμμετέχοντες. Η διαδικασία αυτή μπορεί να είναι ουσιαστική και δημιουργική, αφού αναφερόμαστε σε μια διαδικασία συνεργασίας, αλληλεπίδρασης και σύνθεσης, όπου τα συνεργαζόμενα σχολεία θα συμπράξουν και θα συνδιαμορφώσουν το τελικό κινηματογραφικό προϊόν. Αυτό που προτείνεται στις περιπτώσεις συνεργατικών προγραμμάτων, είναι η δημιουργία μιας ταινίας μικρού μήκους. Η ταινία μικρού μήκους είναι ένα ιδιαίτερα πυκνογραμμένο κινηματογραφικό είδος, αφού στα λίγα λεπτά της διάρκειά της συμπυκνώνονται ιδέες, μηνύματα, νοήματα και όλη η κινηματογραφική γλώσσα. Σε επίπεδο τάξης, η δημιουργία της αποτελεί ένα μοναδικό εκπαιδευτικό εργαλείο που μπορεί να

χρησιμοποιηθεί στη διδασκαλία όλων των γνωστικών αντικειμένων, μια που η ολοκλήρωσή του προϋποθέτει γλωσσικές δραστηριότητες (συγγραφή κειμένων, σεναρίου, storyboard κλπ), μαθηματικές δεξιότητες (γεωμετρία, μαθηματικοί υπολογισμοί κλπ), μουσική δημιουργία (μουσική επένδυση), εικαστική έκφραση (κατασκευή σκηνικών κλπ). Ακόμη μπορεί να υποστηρίξει όλα τα προαιρετικά προγράμματα που υλοποιούνται στο σχολείο: αγωγής υγείας, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και πολιτιστικά. Βασίζεται στις αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και της μαθητοκεντρικής μάθησης, καθώς όλες οι απαιτούμενες εργασίες έχουν σαν πυρήνα τους τις μαθητικές ομάδες και ο εκπαιδευτικός περιορίζεται στον ρόλο του μαέστρου ή σκηνοθέτη του τελικού έργου.

Σε ένα συνεργατικό πρόγραμμα υπάρχουν δύο εναλλακτικές δράσεις. Η πρώτη, είναι να συγγραφεί ένα κοινό σενάριο, να χωριστεί σε σκηνές και κάθε σχολείο να αναλάβει να γυρίσει τις δικές του σκηνές, που θα ενωθούν εύκολα στο μοντάζ. Η δεύτερη εναλλακτική, είναι κάθε σχολείο να αναλάβει ένα κομμάτι της δημιουργίας: ένα σχολείο να γράψει το σενάριο, άλλο να γυρίσει τις σκηνές, άλλο να ντύσει μουσικά τις σκηνές, άλλο να κάνει το μοντάζ. Και οι δύο διαδικασίες είναι εξίσου δημιουργικές και απαιτούν καλή επικοινωνία και καλή τελική σύνθεση.

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΤΑΙΝΙΑΣ ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ

Η δημιουργία μιας μαθητικής ταινίας μικρού μήκους απαιτεί πολύ καλή προετοιμασία και μια σειρά από εργασίες πριν τη δημιουργία, κατά τη διάρκειά της και φυσικά μετά. Πίσω από μια καλή ταινία μικρού μήκους κρύβεται πολλαπλάσιος χρόνος προετοιμασίας σε σχέση με τον χρόνο των γυρισμάτων (Πούλιος, 2017). Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά τα σημαντικότερα βήματα.

Πρώτο βήμα: Ενημέρωση

Τα σχολεία που συνεργάζονται ενημερώνουν τους γονείς για τη δημιουργία της ταινίας. Το κάνουν για να εξασφαλίσουν τη σύμφωνη γνώμη τους (απαιτείται έγγραφη συγκατάθεσή τους για να συμμετέχουν οι μαθητές στη μαγνητοσκόπηση, σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 137003/Δ1/25-8-2016 εγκύκλιο της Γενικής Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων) και γιατί πιθανόν θα χρειαστούν τη βοήθειά τους στα γυρίσματα (μια τεχνική εργασία, συμμετοχή των γονέων στους ρόλους ενηλίκων που πιθανόν να προβλέπονται στην ταινία κλπ.)

Δεύτερο βήμα: το θέμα της ταινίας

Οι εταίροι συναποφασίζουν το θέμα της ταινίας (καλό είναι να προκύπτει από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, για να εξασφαλιστεί η ένθερμη συμμετοχή τους στο όλο εγχείρημα). Η διαδικασία αυτή διευκολύνεται από τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και είναι χρήσιμη καθώς οι τελικές αποφάσεις θα αποτελέσουν προϊόν γόνιμου διαλόγου, πιθανών διαφωνιών και μιας κοινής συνισταμένης. Η συναπόφαση για το θέμα της ταινίας είναι μια ιδανική «άσκηση» καλλιέργειας των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών όλων των σχολείων που συμμετέχουν.

Τρίτο βήμα: Ομάδες και αρμοδιότητες

Κάθε σχολείο θα δημιουργήσει ομάδες μαθητών/τριών (ανάλογα με τα ιδιαίτερα ταλέντα των παιδιών αλλά και τις επιθυμίες τους: σεναριογράφοι, μουσικοί,

σκηνοθέτες, ηθοποιοί, σκηνογράφοι κλπ). Δίνονται στους μαθητές/τριες οι απαραίτητες πληροφορίες για τις αρμοδιότητες της κάθε ομάδας.

Τέταρτο βήμα: Σενάριο

Πρώτα θα γραφτεί ένα μικρό κείμενο 2-3 σελίδων που θα αποδίδει περιληπτικά τη δράση. Αφού διαβαστεί από όλα τα σχολεία και γίνουν οι απαραίτητες διορθώσεις, προσθήκες κλπ (και πάλι εδώ μπορεί να διευκολύνει η χρήση των ΤΠΕ, π.χ. η κοινή χρήση εγγράφων ή ένα wiki), θα αποφασιστούν οι ρόλοι που εμπλέκονται στο σενάριο. Στη συνέχεια θα «κομματιαστεί» το περιληπτικό σενάριο σε σκηνές και πλάνα. Για παράδειγμα:

Σκηνή πρώτη: 4 παιδιά μιλούν δίπλα στη λίμνη για τα περιβαλλοντικά της προβλήματα

Σκηνή δεύτερη: σε ένα σπίτι ένας ψαράς μιλάει με το παιδί του για τα ψάρια της λίμνης

Σκηνή τρίτη: στο δημαρχιακό μέγαρο γίνεται μια σύσκεψη...

Για κάθε σκηνή γράφεται αναλυτικά το σενάριό της με βάση το αρχικό περιληπτικό κείμενο. Χωρίζεται σε πλάνα. Λύνονται θέματα σκηνοθεσίας κάθε σκηνής και κάθε πλάνου (πώς στήνονται οι «ηθοποιοί», πού είναι η κάμερα, ύφος ηθοποιών, εκφράσεις προσώπου, στάσεις σώματος) και σκηνογραφίας (θα υπάρχουν αντικείμενα στο πλάνο κλπ) ή τυχόν μουσικής επένδυσης. Γυρίζονται οι σκηνές μία μία. Είναι προτιμότερο να υπάρχουν μικρές σκηνές (που θα ενωθούν με ειδικό λογισμικό) παρά να γυρίζονται μεγάλες σκηνές 4-5 λεπτών, που λόγω λαθών πρέπει να ξαναγυριστούν ή θα χρειαστούν ειδικό μοντάζ για να είναι αισθητικά υψηλού επιπέδου.

Πέμπτο βήμα: Χρονοδιάγραμμα

Καθορίζεται το χρονοδιάγραμμα της ταινίας. Μία ταινία μικρού μήκους μπορεί να γυριστεί σε λίγες εβδομάδες, ενώ υπάρχουν μαθητικά πρότζεκτ που χρειάζονται αρκετούς μήνες. Το χρονοδιάγραμμα έχει να κάνει με το θέμα της ταινίας, τον αριθμό των σκηνών της, τις τεχνικές ή άλλες προϋποθέσεις της (καιρός, ώρα ημέρας, τεχνικά ζητήματα, αριθμός συμμετεχόντων κλπ). Η όλη διαδικασία είναι χρονοβόρα και περισσότερο σύνθετη απ' ό,τι φαίνεται και οι δυσκολίες πολλαπλασιάζονται λόγω της ύπαρξης πολλών εταιρών.

Έκτο βήμα: γλώσσα του κινηματογράφου

Πριν αρχίσουν τα γυρίσματα, όλες οι ομάδες καλούνται να γνωρίσουν και να κατανοήσουν την κινηματογραφική γλώσσα και να εξοικειωθούν με αυτήν (κανόνες, γωνίες λήψης, είδη κάδρων, κινήσεις κάμερας κλπ).

Έβδομο βήμα: τι είναι ταινία μικρού μήκους

Οι μαθητές/τριες δεν είναι εξοικειωμένοι με αυτό το κινηματογραφικό είδος. Δεν προβάλλεται στην τηλεόραση ούτε στους κινηματογράφους πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να καταλάβουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να βρουν και να προβάλλουν στην τάξη παραδείγματα ταινιών μικρού μήκους.

Όγδοο βήμα: storyboard, καρτέλες γυρισμάτων

Οι καρτέλες γυρισμάτων βοηθούν να οργανωθούν καλύτερα τα γυρίσματα. Κάθε καρτέλα αφορά κάθε πλάνο κάθε σκηνής της ταινίας και περιλαμβάνει

διάφορα στοιχεία γι' αυτή: τόπος, χρόνος, υπόθεση, πρόσωπα, ενδυμασία, ήχος, μουσική, φωτισμός, σκηνοθετικές επιλογές, γωνία λήψης κλπ.

Ένατο βήμα: γυρίσματα

Πριν αρχίσουν τα γυρίσματα, είναι σημαντικό να γίνουν δοκιμαστικές λήψεις λίγων δευτερολέπτων σε όλους τους χώρους που θα χρησιμοποιηθούν και να ελεγχθούν στη συνέχεια στον υπολογιστή οι συνθήκες φωτισμού και πιθανά ηχητικά προβλήματα. Γυρίσματα γίνονται με βάση το χρονοδιάγραμμα και χρησιμοποιώντας για κάθε σκηνή καρτέλες γυρισμάτων και/ή storyboards.

Δέκατο βήμα: μοντάζ

Με τη βοήθεια του «Monie maker» (ή άλλου λογισμικού) ενώνονται πλάνα και σκηνές και μοντάρεται η ταινία. Οι δημιουργοί προσθέτουν εφέ, τίτλους και μουσική επένδυση.

ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η δημιουργία ταινίας μικρού μήκους στο πλαίσιο συνεργασιών σχολείων έχει δοκιμαστεί και στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο του Διεθνούς Μαθητικού Διαγωνισμού Ταινιών Μικρού Μήκους. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτελεί την πιο συστηματική και εκτεταμένη προσπάθεια εισαγωγής της Κινηματογραφικής Παιδείας στο σχολείο. Σχεδιάστηκε από τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Σερρών και στη συνέχεια υλοποιήθηκε με τη σύμπραξη και άλλων φορέων: ΕΡΤ, Εκπαιδευτική ραδιοτηλεόραση, Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους της Δράμας, Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, Πρεσβεία της Κύπρου στην Αθήνα. Υλοποιείται με τη μορφή διαγωνισμού από το 2012 και έως τώρα ο απολογισμός του είναι πάνω από 1000 μαθητικές ταινίες μικρού μήκους, 850 σχολεία και 45.000 μαθητές/τριες. Στο πλαίσιο αυτού του διαγωνισμού υποβάλλονται κάθε χρόνο πολλές συμπράξεις και συνεργασίες σχολείων, προϊόν των οποίων είναι εξαιρετικές κινηματογραφικές δημιουργίες.

Η αξιοποίηση του κινηματογράφου στα συνεργατικά εκπαιδευτικά προγράμματα πολλαπλασιάζει τα οφέλη από την υλοποίησή τους, καθώς διευρύνει τις οπτικές παραστάσεις, γνώσεις (Postman, 1992) και δεξιότητες (Severin, 1977) που αποκτούν οι μαθητές/τριες μέσω της επαφής και της επικοινωνίας σε νέα πολιτιστικά περιβάλλοντα, όπως αυτά αποτυπώνονται με την τέχνη του κινηματογράφου. Ακόμη βγάζει τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς από τον μικρόκοσμο του σχολείου τους, βελτιώνοντας ταυτόχρονα τις επιδόσεις τους (Raman, 2016) στις ξένες γλώσσες (επικοινωνία με άλλους μαθητές, δημιουργία υπότιτλων στην ταινία αν πρόκειται για σχολείο του εξωτερικού) αλλά και τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Επιτρέπει επίσης τη διάχυση καλών πρακτικών (ειδικότερα αν πρόκειται για συνεργασία με σχολείο της Βόρειας Ευρώπης που έχει παράδοση δεκαετιών στην οπτικοακουστική αγωγή), που βελτιώνουν το παιδαγωγικό κλίμα και καλλιεργούν την αποδοχή της διαφορετικότητας και της ετερότητας.

Ο κινηματογράφος στο σχολείο είτε ως έτοιμο υλικό (υπάρχει άφθονο στο διαδίκτυο) είτε ως πορεία δημιουργίας (ακόμη και με τη χρήση ενός κινητού τηλεφώνου μπορεί να γυριστεί πια μια ταινία μικρού μήκους), είναι μια εύκολη και ανέξοδη επιλογή που προσελκύει τους μικρούς θεατές. Τα πιθανά προβλήματα που

μπορεί να κληθούν να επιλύσουν τα σχολεία-συνεργάτες, έχουν σχέση κυρίως με την απόσταση μεταξύ των σχολείων, με την ανάγκη ικανοποιητικής χρήσης των νέων τεχνολογιών και με την κουλτούρα διαλόγου και συνεργασίας που είναι απαραίτητη σε κάθε πρόγραμμα και δράση που προϋποθέτει συνεργασία και ουσιαστική επικοινωνία. Αυτό που εδώ περιγράφεται ως πρόβλημα, οι συνεχείς δηλαδή διαβουλεύσεις ώστε οι «εταίροι» να συναποφασίσουν όλα τα χαρακτηριστικά της ταινίας που προτίθενται να δημιουργήσουν, είναι στην πραγματικότητα και η ουσιαστική πρόκληση για μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς αλλά και το σημαντικότερο αναμενόμενο όφελος για τον τρόπο που σκέφτονται και συμπεριφέρονται.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι συνεργασίες σχολείων εμπλουτίζουν την εκπαιδευτική πραγματικότητα εισάγοντας στη μάθηση διαδικασίες επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης, διαλόγου και σύνθεσης. Ενθαρρύνουν τη διαθεματική προσέγγιση μέσα από την αξιοποίηση όλων των γνωστικών αντικειμένων και διευκολύνονται από τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Η χρήση του κινηματογράφου σε αυτές τις συνεργασίες, είναι μια σύνθετη και απαιτητική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να κάνουν μια σειρά από επιλογές που έχουν σχέση με την ηλικία των παιδιών, την καταλληλότητα των κινηματογραφικών προϊόντων που προβάλλουν, τα κινηματογραφικά είδη που χρησιμοποιούν (ταινίες μικρού ή μεγάλου μήκους, μυθοπλασίας ή τεκμηρίωσης) και τον τρόπο ένταξης στη μαθησιακή διαδικασία (διαθεματικά ή στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης). Ακόμη καλούνται να εμπλέξουν στην όλη προσπάθεια τους γονείς και να αναζητήσουν στην τοπική κοινωνία πόρους και εξωτερικούς συνεργάτες, που είναι χρήσιμοι για την ολοκλήρωση του κινηματογραφικού τους project. Σε αυτό το πλαίσιο, η Κινηματογραφική Παιδεία μπορεί να μετατρέψει την παραπάνω διαδικασία σε ένα ελκυστικό και συναρπαστικό ταξίδι επιτρέποντας σε μαθητές και εκπαιδευτικούς να εκφραστούν, να δημιουργήσουν και να εξοικειωθούν με την τέχνη του κινηματογράφου, καλλιεργώντας έτσι τον οπτικό τους γραμματισμό και γεφυρώνοντας εν τέλει το χάσμα ανάμεσα στο σχολείο και την πραγματική ζωή.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ανδριοπούλου, Ε. (2012). Κριτήρια Αξιολόγησης για την Παιδεία στα Μέσα. Επίπεδα Αξιολόγησης και Γενικά Συμπεράσματα του Medres Project. Στο Κούρτη Ε.(επιμ.) *Παιδική Ηλικία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αθήνα: Ηρόδοτος.

Κορκοβέλου, Α. (2008). Η προβολή της κινηματογραφικής ταινίας στη μικρή οθόνη και η πρόσληψή της από τους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Παιδί και Τηλεόραση»*, Σέρρες, σσ. 70-76.

Κουτσογιάννης, Δ. (2011). *Εφηβικές Πρακτικές Ψηφιακού Γραμματισμού και Ταυτότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Kress, G. & Leeuwen, T. (2010). *Η Ανάγνωση των Εικόνων. Η Γραμματική του Οπτικού Σχεδιασμού*, Αθήνα: Επίκεντρο.

Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Η μέθοδος Project*, Θεσσαλονίκη: Γρηγόρης.

Νογέ, D. & Piveteau, J. (1999). *Πρακτικός Οδηγός του Εκπαιδευτή*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Πούλιος, Ι. (2017). *Δημιουργία ταινίας μικρού μήκους: Οδηγός για τους εκπαιδευτικούς*, Σέρρες: Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Σερρών.

Χρυσοφίδης, Κ. (1994). Βιωματική-Επικοινωνιακή διδασκαλία: Η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο, Αθήνα: Gutenberg.

Ahmed, S. (2012). Media Pedagogy - The Medium is the Message, *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 6, pp. 377-382.

Allison, W. (1966). The effect of three methods of treating motivational films upon attitudes of fourth, fifth, and sixth grade students toward science, scientists, and scientific careers (Doctoral dissertation, Pennsylvania State University, 1966). *Dissertation Abstracts*, 1966, 28, 994.

Anderson, A. (1997). Effects of Violent Movies and Trait Hostility on Hostile Feelings and Aggressive Thoughts, *Aggressive Behavior*, 23, pp. 161-178.

Arroio, A. (2007). The role of cinema into science education. Problems of Education in the 21 st Century, *Science Education in a Changing Society*, 1, pp. 25-30.

Buckingham, D. (2002). *Children and Media*. London: Unesco.

Charlesworth, A. & Glantz, S. (2005). Smoking in the Movies Increases Adolescent Smoking: A Review, *Pediatrics*, 116, pp. 1516-1528.

Eco, U. (1990). *Interpretation and Overinterpretation: World, History, Texts*, Cambridge: Cambridge University.

Fransecky R. & Debes J. (1972). *Visual Literacy: A Way To Learn A Way To Teach*. Washington D.C.: AECT.

Goncalves, A., Fandos, M. & Aguaded, J. (2010). Learning to watch cinema in the classroom: production and investigation for the teaching of cinematographic language. *I-manager's Journal of Psychology*, 3, pp. 9-20.

Howell, R. (2011). Lights, camera... action? Altered attitudes and behaviour in response to the climate change film *The Age of Stupid*, *Global Environmental Change*, 21, pp. 177-187.

Ismaili, M. (2013). The Effectiveness of Using Movies in the EFL Classroom – A Study Conducted at South East European University, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(4), pp. 121-132.

Juni, M. (2014). Impact of Bollywood Movies on Cultural Transformation among Pakistani University of Sargodha's Students, Sargodha, *International Journal of Research*, 1(9), pp. 107-199.

Lu, F. & Heming, G. (1997). The Effect of the Film *Ikiru* on Death Anxiety and Attitudes toward Death, *The Journal of Transpersonal Psychology*, 19(2), pp. 151-159.

Mahmood, I. (2013). Influence and Importance of Cinema on the Lifestyle of Educated Youth: A Study on University Students in Bangladesh, *Journal of Humanities and Social Science*, 17(6), pp. 77-80.

Pechmann, C. & Chuan, S. (1999). Smoking Scenes in Movies and Antismoking Advertisements Before Movies: Effects on youth, *Journal of Marketing*, 63, pp. 1-13.

Peterson, R. & Thurstone, L. (1933). *Motion Pictures and the Social Attitudes of Children*, New York: The MacMillan Company.

Postman, N. (1992). *Technopoly: the surrender of culture to technology*. New York: Knopf.

Raman, M. (2016). Reading through films, *Advances in Language and Literary Studies*, 7(1), pp. 168-174.

Severin, J. (1977). The effectiveness of relevant pictures in multiple-channel communications. *Audio Visual Communications Review*, 15, pp. 386-401.

Sobers, S. (2008). Consequences and coincidences: A case study of experimental play in media literacy, *Journal of Media Practice*, 9(1), pp. 176-189.

Steinke, J., Lapinski, M., Crocker, N., Zietsman-Thomas, A., Williams, Y., Higdon S., & Kuchibhotla, S. (2007). Assessing Media Influences on Middle School-Aged Children's Perceptions of Women in Science Using the Draw-A-Scientist Test (DAST), *Science Communication Volume*, 29(1), pp. 35-64.

Toledo, M. (2015). Media Cartoons: Effects on Concept Understanding and Issue Resolution in Environmental Education, *Journal of Educational Research and Studies*, 3(1), pp. 13-23.

Udofia, A. & Ekaette, T. (2013). Evaluation of Nollywood Movies' Explicit Contents and the Sexual Behavior of Youth in Nigerian Secondary Schools, *Research on Humanities and Social Sciences*, 3(5), pp. 234-243.

Vasan, A. (2005). *Films and Tv: Viewing patterns and influence on behaviours of college students*, Health and Population Innovation Fellowship Programme, Working Paper, No. 13, New Delhi: Population Council.